

ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และทัศนคติ
ของประชาชนต่อยุทธศาสตร์ ด้านพลังงานไฟฟ้า กรณีศึกษา 4 แขวงภาคใต้
ของ สปป.ลาว

Hydropower Strategy, Paradigm Changed and the Attitude of
the People to the Hydropower Strategy: a Case Study of 4
Southern Provinces of Lao PDR

คำแฝง สุนดาวเฮือง¹ จิตรกร โพธิ์งาม² และนิศานาจ โสภาพล³
Khamfeng Sondaheuang¹, Jittrakorn Po-ngam² and Nisanart Sopapol³

Received : September 16, 2019; Revised : October 29, 2019; Accepted : October 31, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และ 2) เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์
ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชน
ใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สปป.ลาว โดยเป็นการศึกษาเอกสารและ
เก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า
(1) ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นผลสืบเนื่องจากการที่
สปป.ลาว ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยใช้ “นโยบายจินตนาการใหม่” (Newly
Economic Mechanism – NEM) และการประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น
"แบตเตอรี่แห่งอาเซียน (Battery of Asian)" ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Regional Development Strategies, Faculty of Humanities and Social
Sciences, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : khamfeng.sg59@ubru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and
Social Sciences, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : jpo-ongm@hotmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and
Social Sciences, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : Nisanart.s@ubru.ac.th

(ปี ค.ศ.2016-2020) (2) รัฐบาล สปป.ลาว มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานโดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มุ่งแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกอื่น ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านพลังงานไฟฟ้าของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ และ (3) ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” อย่างแท้จริง เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชนเท่านั้น

คำสำคัญ (Keyword) : ยุทธศาสตร์, พลังงานไฟฟ้า, กระบวนทัศน์, ทศนคติ, 4 แขวงภาคใต้ของ สปป.ลาว

ABSTRACT

This article has 3 objectives which are 1) to study the energy strategy of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) 2) to study the changing in the energy paradigm of the Lao People's Democratic Republic and 3) to study the attitude of people in the 4 southern provinces to the electric power strategy of the Lao PDR. Research methodology were documentary research and collecting data in the field by interviewed various groups of people in the area. The results of the study show that (1) The energy strategy of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) is a consequence of the Lao People's Democratic Republic's strategy of national development using "Newly Economic Mechanism (NEM) and the announcement of the energy policy to be "Battery of Asian" according to the 8th National Economic and Social Development Plan (2016-2020). (2) The Government of Laos PDR has changed the energy paradigm by promoting the conservation of natural resources, forests, rivers, streams, including the use of environmentally friendly technology, etc. while also seeking alternative energy sources or alternative energy to be able to meet the needs of the growing domestic and international consumers. And (3) people in the area still do not understand the strategy of driving policy to be The true "ASEAN Transformer" is only the awareness that dams will occur in the community only.

Keywords: Hydropower, Paradigm, Attitude, 4 Southern Provinces of Lao PDR

บทนำ (Introduction)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว เป็นประเทศสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of South East Asian

Nations: ASEAN) ที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries) ตั้งแต่ปีค.ศ. 1981 ด้วยเหตุนี้ สปป. ลาว จึงวางเป้าหมายที่จะพ้นจากการเป็นประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดให้ได้ภายในปีค.ศ. 2020 (ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7) ทั้งนี้หนึ่งในปัจจัยภายในที่เป็นพลังขับเคลื่อนให้ สปป. ลาว พัฒนาได้อย่างรวดเร็วก็คือการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม โดยการเพิ่มความสามารถในการสร้างผลผลิต การผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกทั้งนี้เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และเป็นการรักษาดุลการค้าของประเทศ และจะส่งผลให้การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมใน สปป. ลาว เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมั่นคง รวมทั้งทำให้การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ ดังนั้น สปป. ลาว จำเป็นต้องมีแหล่งพลังงานที่มั่นคง โดยนอกจากเป็นการพัฒนาแหล่งพลังงานเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว สปป. ลาว เองมีความตั้งใจที่จะส่งออกพลังงานเป็นสินค้าเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 ถึงปี ค.ศ. 2015 ปรากฏว่า สปป.ลาว มีแหล่งผลิตพลังงาน 40 แห่ง รัฐบาลส่งออกพลังงานไปยังต่างประเทศถึง 70% ของการใช้พลังงานภายในประเทศ ในปี 2015 มีระบบสายส่งเชื่อมโยงโครงข่ายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 4 ประเทศ ได้แก่ จีน ไทย เวียดนาม และกัมพูชา (ยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังครั้งที่ 8, 2016) และยังมีเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. 2030 สปป.ลาว มีแผนจะสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำจำนวนถึง 413 แห่ง กำลังติดตั้ง 26,033 เมกะวัตต์ ซึ่งผลิตพลังงานได้ 113.9 ล้านกิโลวัตต์ต่อปี (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) ในจำนวนนี้เป็นเขื่อนไฟฟ้าที่มีอยู่ใน 4 แขวงภาคใต้ของลาว จำนวน 91 แห่ง มีกำลังติดตั้ง 4,478.9 เมกะวัตต์ (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) จึงถือได้ว่าภาคใต้ของลาวเป็นเขตที่มีศักยภาพทางด้านพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญของประเทศ

ภายในปี ค.ศ. 2030 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) คาดว่าจะมีแหล่งผลิตพลังงานน้ำ จำนวน 413 แห่ง กำลังติดตั้ง 26,033 เมกะวัตต์ ซึ่งผลิตพลังงานได้ 113.9 ล้านกิโลวัตต์ต่อปี (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017 : 47) ในจำนวนเขื่อน 413 แห่งดังกล่าว แยกเป็นเขื่อนที่มีอยู่ใน 4 แขวง ภาคใต้ของลาว จำนวนทั้งหมด 91 แห่ง มีกำลังติดตั้ง 4,478.9 (กรมนโยบายแผนพลังงาน, 2017) ทั้งนี้ในปัจจุบัน (ปี 2019) เขื่อนที่เปิดใช้งานและที่จะทำการผลิตกระแสไฟฟ้าในปลายปี 2019 ใน 4 แขวง ภาคใต้ของลาว รวม 15 แห่ง จากยุทธศาสตร์และแผนงานด้านพลังงานดังกล่าวข้างต้นของ สปป.ลาว ทำให้ สปป.ลาว ประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น “แบตเตอรี่ของอาเซียน (Battery of Asian)” จนเป็นที่จับตามองของเพื่อนบ้านในภูมิภาค ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว และทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สปป.ลาว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) ในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม พื้นที่ศึกษา คือ 4 แขวงภาคใต้ของลาว ได้แก่ แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารระดับนโยบาย ได้แก่ หัวหน้าหรือรอง ระดับแขวง ระดับเมือง 2) ผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ได้แก่ หัวหน้าแผนก วิศวกร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเขื่อน 3) ผู้บริหารระดับท้องถิ่น ได้แก่ นายบ้านสมาชิกแม่หญิง 4) ประชาชนในพื้นที่ และ 5) นักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานนั้นแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field work) สำหรับขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจะแบ่งเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 คือสำรวจพื้นที่วิจัย ระยะที่ 2 คือขึ้นออกแบบเครื่องมือวิจัย ระยะที่ 3 คือการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) และระยะที่ 4 การเก็บข้อมูลโดยการจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์ (Formal Interview)) และระยะที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลจากเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion)) ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่านับตั้งแต่ สปป.ลาว ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศโดยใช้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 และเริ่มปฏิรูประบบเศรษฐกิจเสรี เมื่อปี พ.ศ.2529 โดยการใช้ “นโยบายจินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism-NEM) โดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศมากขึ้น ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 สปป.ลาว ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจช่วงปี ค.ศ.2016 - 2020 (แผนกแผนงานและการลงทุน 2016 : 19) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวโดยเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นรายได้หลักของประเทศด้วยการประกาศขับเคลื่อนนโยบายด้านพลังงานสู่การเป็น "แบตเตอรี่ของอาเซียน (Battery of Asian)”

เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะเห็นว่าภายในปี ค.ศ.2030 ลาวมีเป้าหมายในการสร้างโรงผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานน้ำทั้งสิ้น 100 แห่ง มีกำลังการผลิตรวมกัน 20,000 เมกะวัตต์ ตั้งเป้าส่งออก 85% ไปประเทศไทย 9,000 เมกะวัตต์ เวียดนาม 5,000 เมกะวัตต์ กัมพูชา 200 เมกะวัตต์ เมียนมาร์ 500 เมกะวัตต์ และมาเลเซีย 100 เมกะวัตต์ และจ่ายกระแสไฟฟ้าไปยังครัวเรือนให้ครอบคลุมร้อยละ 98 ของครัวเรือน นอกนั้นยังสนับสนุนให้ใช้พลังงานทดแทน ให้มีสัดส่วนพลังงานแสงอาทิตย์ 100 เมกะวัตต์ ภายในปี 2020 และเพิ่มเป็น 300 เมกะวัตต์ในปี 2030 พลังงานลมให้ได้ 200 เมกะวัตต์ และ 600 เมกะวัตต์ในปี 2030 และมีการใช้พลังงานชีวมวล (Bio Mass) ชีวมูล (Bio Gas) ให้ได้ประมาณร้อยละ 30

ปัจจัยที่สนับสนุนนโยบายจินตนาการใหม่ (New Economic Mechanism : NEM) ในเวลาต่อมาก็คือ แนวคิดของอาเซียน เพาเวอร์ กริด (ASEAN Power Grid –APG) การเชื่อมโยงระบบสายส่งไฟฟ้าอาเซียน เป็นโครงการความร่วมมือระหว่าง 10 ประเทศในภูมิภาคอาเซียนจะเชื่อมโยงพลังงานไฟฟ้าของทั้ง 10 ประเทศเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความมั่นคงของระบบพลังงานไฟฟ้า และผลักดันให้อาเซียนพัฒนาทัดเทียมภูมิภาคอื่นของโลก ดังสัตยาบันของ ASEAN Power Grid ที่ระบุว่า "...การมีส่วนร่วมของกลุ่มประเทศอาเซียน ในการผนึกกำลังกันเพื่อพัฒนาความเจริญ และ

สร้างความแข็งแกร่งทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยหนึ่งในกลยุทธ์หลักด้านพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของอาเซียนคือ การเชื่อมโยงโครงข่ายระบบพลังงานและสาธารณูปโภคในอาเซียนได้แก่ ไฟฟ้า ก๊าซธรรมชาติและน้ำ โดยผ่านระบบเชื่อมโยงไฟฟ้าอาเซียน ระบบท่อส่งก๊าซและท่อส่งน้ำ รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การอนุรักษ์พลังงาน และการพัฒนาแหล่งพลังงานใหม่ที่ใช้แล้วสามารถหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้อีก” (สุนทรดา จันทบุรี, 2559)

ASEAN Power Grid เป็นระบบโลจิสติกส์ด้านพลังงานไฟฟ้า มีผลประโยชน์ต่อ สปป.ลาว ดังนี้คือ 1. ทำให้การจำหน่ายไฟฟ้ามีความมั่นคงในแต่ละพื้นที่ของประเทศ รับประทานให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง และเชื่อมต่อกับระบบสายส่งของประเทศอาเซียน 2. ลดต้นทุนในการก่อสร้างเขื่อนของนักลงทุนที่เข้ามาทำธุรกิจพลังงาน 3. ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในพื้นที่ทำกินของประชาชน 4. การวางระบบสายส่งจะทำให้สายส่งไฟฟ้าทั่วประเทศเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสวยงาม ซึ่งในแง่ผลประโยชน์ของประเทศจะเห็นได้ว่า ASEAN Power Grid คือกลไกที่รัฐบาลลาวหลีกเลี่ยงปัญหาแบบเดิมๆ ที่สร้างความยุ่งยากให้กับการพัฒนาเขื่อนต่างๆ ในประเทศ เนื่องจากเดิมเขื่อนที่สร้างแล้วเจ้าของโครงการต้องลงทุนสร้างสายส่งเองซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นระบบระเบียบเขื่อน เพราะแต่ละเขื่อนที่เจ้าของต่างกันจะไม่สามารถใช้สายส่งไฟฟ้าร่วมกันได้

ยิ่งไปกว่านั้น โครงการอาเซียน เพาเวอร์ กริด (ASEAN Power Grid –APG) ซึ่งเป็นระบบโลจิสติกส์ด้านพลังงานไฟฟ้าของลาวถือเป็นรูปธรรมของการทำให้ลาวเปรียบเสมือนแลนด์บริดจ์ของอนุภูมิภาค คือเป็นตัวเชื่อมระหว่าง ไทย-เวียดนาม-กัมพูชา-จีนตอนใต้ นอกเหนือจากเดิมที่เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งผ่านเส้นทาง East-West Corridor หรือระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกและเส้นทาง North-South Economic Corridor หรือระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ โครงการนี้นับเป็นภูมิยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้ สปป.ลาว กลายเป็นเหมือนเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายในภูมิภาค (www.thaiseoboard.com)

2. ผลการวิจัยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ในระยะแรกรัฐบาลได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนด้านพลังงานไฟฟ้าภายในประเทศ เช่น กฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม คำสั่งการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ดำลัดเกี่ยวกับการชดเชยและการฟื้นฟูของผู้ที่ได้รับผลกระทบโครงการพัฒนา นโยบายรับประกันความมั่นคงทางด้านพลังงาน ขยายไฟฟ้าไปสู่เขตที่ยังไม่มีไฟฟ้าหรือมีอยู่แต่ไม่เพียงพอ มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของรัฐบาลจากไฟฟ้าพลังงานน้ำสู่การพัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น

พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และอื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับพลังงานแต่ละประเภท

การส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการสร้างสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยเพิ่มเติมเพื่อดึงดูดนักลงทุนภายในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนอยู่ในเขตจัดสรรการผลิตหลัก 6 เมืองบาเจียง หลัก 12 เมืองโพนทอง หลัก 30 เมืองชนะสมบูน แขวงจำปาสัก ก่อสร้างโรงผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลม อยู่เมืองดากจิ่ง แขวงเซกอง ก่อสร้างโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าจากถ่านหิน อยู่เมืองกะลิม แขวงเซกอง และปรับปรุงเขตบริการการค้าชายชายแดนวังเต่า เมืองโพนทอง หนองนงเขียนเมืองโขง แขวงจำปาสัก ให้มีความรวดเร็วและเทียบเท่ากับด้านสากล

แนวคิดการสร้างพลังงานไฟฟ้า พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกในอนาคต ผู้บริหารระดับนโยบายท่านหนึ่ง อธิบายว่า “ในอนาคตการสร้างเขื่อนไฟฟ้าน้ำตกเกี่ยวข้องกับนโยบายจินตนาการใหม่ของรัฐบาลคือ เป็นหม้อไฟอาเซียน การก่อสร้างเขื่อนต้องรับประกันคุณภาพ ถูกต้องตามมาตรฐานเทคนิคสากลรับรอง นำใช้ยาวนาน มีประสิทธิผล รับประกันความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความยั่งยืน” (บัววัน สีสมพอน, สัมภาษณ์ : 2019) ประกอบกับความต้องการใช้ทรัพยากรใน สปป.ลาว มีเพิ่มขึ้นแต่ละปี

ในระยะต่อมารัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ด้านพลังงานโดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร รวมถึงการนำใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มุ่งแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนหรือพลังงานทางเลือกอื่นๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ “จากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโลก การใช้ภายในจะเพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน หากควบคุมไม่ได้จะส่งผลให้การผลิตไฟฟ้าไม่เพียงพอ” (สุลีสัก เดตพะจัน, สัมภาษณ์ : 2019)

ปัจจุบัน สปป.ลาว กำลังยกร่างแผนพัฒนาพลังงาน ปี ค.ศ.2025 โดยมุ่งเป้าจะเพิ่มแหล่งพลังงานอีกร้อยละ 30 ในจำนวนนี้มีพลังงานชีวมวลร้อยละ 10 เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงานของประชาชน ในกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 10 ของพรรค ฌ นครเวียงจันทน์ ได้มีการวางแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีข้างหน้าไว้หลายปัญหา เช่น 1) เน้นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและการปกป้องสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงการเมืองแนวนิเวศ 2) เน้นการส่งเสริมการเกษตรแบบกสิกรรมทันสมัยหรือการเกษตรสมัยใหม่ที่มีแนวโน้มจะทำลายสิ่งแวดล้อม 3) ส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศเพื่อมาพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านพลังงานและไอที 4) ยึดมั่นต่อแนวทางของ

สหประชาชาติที่ให้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมาย ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ค.ศ.2016-2020) ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมทันสมัยและหลุดพ้นความเป็นประเทศด้อยพัฒนา

จากการสัมภาษณ์พนักงานของรัฐในพื้นที่ ให้ข้อเสนอว่า “รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการลงทุนให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนด้านพลังงานนี้หลายชิ้น อีกอย่างก็มีทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำหลายสาย เป็นประเทศที่มีภูมิประเทศเหมาะสมแก่การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า น้ำตก ขณะเดียวกันนี้บรรดาประเทศเพื่อนบ้านก็มีความต้องการพลังงานนับวันจะเพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองแก่การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่า ในบรรดากลุ่มประเทศอาเซียนกำลังเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา” (สมศักดิ์ วิจัก, สัมภาษณ์ : 2019)

“นโยบายเบ็ดเตล็ดของอาเซียน เป็นวิสาหกิจที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม รับผิดชอบต่อต้นทุนอย่างสมเหตุสมผล” (บัววัน สีสมพอน, สัมภาษณ์: 2019) “สร้างเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับสากล ประกอบกับประเทศต้องการสร้างพลังงานน้ำตกให้เป็นอุตสาหกรรม แต่สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย ก็คือ ระเบียบ กฎหมาย การแบ่งชั้นคุ้มครองจะแจ้ง ประชาชนต้องเข้าใจ ต่อนโยบาย และการสร้างเขื่อนต้องคำนึงรักษาสิ่งแวดล้อม และให้สังคมมีส่วนร่วมสนับสนุนจึงจะสามารถขับเคลื่อนไปได้” (บุญเต้า สะแสหวงสุก, สัมภาษณ์ : 2019)

ข้อได้เปรียบในเชิงกายภาพของ สปป.ลาว คือ “มีแต่น้ำ หลายแห่งเกิดจากธรรมชาติ เสกสรรปั้นแต่ง โดยอาศัยศักยภาพของประเทศเพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่การพัฒนา รัฐบาลจึงได้ถือเอาการก่อสร้างไฟฟ้าโดยใช้พลังงานน้ำเพื่อขยายเศรษฐกิจของประเทศ” (โพไซ, สัมภาษณ์ : 2019) เนื่องจาก “ลาวเปิดประเทศเพื่อต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ และการลงทุนที่สำคัญที่สุดคือการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ เพราะไฟฟ้าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต” (คำสอน กอนยอย, สัมภาษณ์ ; 2019)

นอกจากศักยภาพของพลังทางธรรมชาติแล้ว ยังมีเหตุผลด้านอื่น ๆ เช่น “ศักยภาพที่เป็นทางออกสู่ทะเลไม่มี แต่โดยจุดพิเศษของประเทศเราคือเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ตรงกลางของอนุภูมิภาคของภาคพื้นอินโดจีน ศักยภาพของ สปป.ลาว มีป่าไม้ แม่น้ำ ลำน้ำ ล้ำเขา เหมาะแก่การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า ทางออกอื่นดูเหมือนจะเป็นไปได้ยาก” (สำลี แก่นมะลี, สัมภาษณ์ : 2019) และ “นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของชาติเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การเป็นหม้อไฟอาเซียน เพราะเล็งเห็นได้ว่าบรรดาประเทศต่างๆ ที่ติดกับ สปป.ลาว กำลังเร่งขยายอุตสาหกรรม ทำให้มีความต้องการกระแสไฟฟ้าเพิ่ม ดังนั้นโดยอาศัยปัจจัยเงื่อนไขของ สปป.ลาว ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องหันมาใช้

ศักยภาพที่ตนมีอยู่เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่งออกขายต่างประเทศ” (โพไซ, สัมภาษณ์ : 2019) ดังนั้น “รัฐบาลจึงได้เปิดให้นายทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนโดยแบ่งสรรการควบคุมดูแลระหว่างศูนย์กลางและท้องถิ่น” (คำสอน กอนเยอ, สัมภาษณ์ : 2019)

อย่างไรก็ดีในบรรดาประเทศในกลุ่มอาเซียน ลาวถือเป็นประเทศที่พัฒนาน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ รอบข้าง ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจ สปป.ลาว จึงมีนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ดังข้อเสนอของท่านพอนปะเสิต วงสาตา ที่ว่า

“รัฐบาล สปป.ลาว มีนโยบายชัดเจนในการพัฒนาแขนงไฟฟ้าซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการขจัดความยากจน แผนพัฒนาด้านพลังงานไฟฟ้าดังกล่าวสะท้อนต่อการประชุมอาเซียนครั้งที่ 10 จัดขึ้นที่นครหลวงเวียงจัน ในเดือนพฤศจิกายน 2004 พัฒนาพลังงานไฟฟ้าให้บรรดาประเทศในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และยังมีแผนขยายเครือข่ายไฟฟ้าภายในประเทศเพื่อให้ประชาชนสามารถมีไฟฟ้าอย่างทั่วถึง 90 เปอร์เซ็นต์ในปี 2020” (พอนปะเสิต วงสาตา, สัมภาษณ์: 2019)

นอกจากนั้นนโยบายส่งออกไฟฟ้าไปยังต่างประเทศ ถือว่ามีความสำคัญต่อลาวเพราะเป็นรายได้หลักของประเทศ ดังทัศนะของผู้บริหารระดับนโยบาย คือท่านโพไซ ที่กล่าวว่า “ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศให้หลุดพ้นจากความยากจน โดยอาศัยการขายพลังงานไฟฟ้าเป็นหลักเพื่อเป็นรายได้หลักนำเงินเข้ามาพัฒนาประเทศ” (โพไซ, สัมภาษณ์ : 2019) และความคิดเห็นของท่านพอนปะเสิต วงสาตา ที่เสนอว่า “พลังงานไฟฟ้าเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเพิ่มผลิตภัณฑ์ทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม โดยเฉพาะปัจจุบันต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นหลัก ทำให้มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าขึ้นเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับอดีต ไม่ว่าจะเป็นโรงงาน โรงงานขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ สามารถนำใช้ไฟฟ้าตลอด 24 ชั่วโมง ผลที่ตามมาทำให้เกิดมีการจ้างงานประชาชนมีรายได้ต่างๆ นี่คือผลดีของการนำใช้พลังงาน ทางด้านการเกษตร ไฟฟ้ามีส่วนสำคัญ โดยเฉพาะการชลประทาน การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ต่างๆ ในปัจจุบันนี้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการใช้เทคนิคแบบใหม่ที่ทันสมัย การปลูกพืชที่ใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นแสงสว่าง หรือการเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู แบบฟาร์ม รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น” (พอนปะเสิต วงสาตา, สัมภาษณ์ : 2019)

จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ด้านพลังงานโดยการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลเพื่อสร้างรายรับแห่งชาติให้ประเทศหลุดพ้นจากความยากจน ทั้งนี้เนื่องจาก “ประเทศลาวมีพลเมืองเพียง 7 ล้านคน อุตสาหกรรมในประเทศยังไม่มาก การใช้พลังงานภายในประเทศก็ยังไม่สูงนัก ขณะที่ประเทศในอาเซียนต้องการพลังงานนับวันแต่จะเพิ่มขึ้น ดังนั้นการสร้างเขื่อนภายในประเทศอย่างมหาศาลจุดประสงค์ก็เพื่อการส่งออก ดังปรากฏข่าวโครงการเขื่อนไฟฟ้า

เซเปียน-เซิน้ำน้อย 90 ส่วนร้อย คือมุ่งส่งขายต่างประเทศเป็น มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ภายในประเทศ” (สุลีสัก เดตพะจัน, สัมภาษณ์ : 2019) ดังนั้นในแง่นโยบายรัฐบาล สปป.ลาวถือเอาการพัฒนาด้านพลังงานเป็นนโยบายหลัก ดังข้อเสนอของ ท่านปอสะไหม โททิสาน ที่กล่าวว่า “รัฐบาลลาวจึงมีนโยบายสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่งออกเพื่อนำเงินตรามาพัฒนาให้ประเทศชาติเพื่อไปประเทศหลุดพ้นจากความยากจน” (ปอ สะไหม โททิสาน, สัมภาษณ์ : 2019) และ ท่านคำสอน ย้อย ที่กล่าวว่า “กระแสไฟฟ้าที่ใช้ภายในประเทศเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตดีขึ้น ช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้น รัฐบาลจึงถือเอาการพัฒนาพลังงานเป็นหลัก” (คำสอน กอนเยอ, สัมภาษณ์ : 2019) ท่านแก้วสี สีสะหวัด ได้สรุปความเห็นที่ว่า “ปัจจุบันไฟฟ้าที่ใช้ภายในประเทศไม่เพียงพอ ส่วนที่เหลือส่งออกไปต่างประเทศ เช่น ประเทศไทย กัมพูชา เวียดนาม เมียนมาร์” (แก้วสี สีสะหวัด, สัมภาษณ์ : 2019)

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ สปป.ลาว ต้องพัฒนาอุตสาหกรรมเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำภายในประเทศนั้นมาจากปัจจัยและเงื่อนไขหลายประการ อาทิ ลาวมีพลเมืองน้อยแค่ประมาณ 7 ล้านคน อุตสาหกรรมภายในประเทศมีน้อยทำให้การบริโภคไฟฟ้ายังน้อยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งกำลังพัฒนาและมีความต้องการพลังงานสูง นี่คือเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ลาวต้องผลิตไฟฟ้าเป็นสินค้าออกสำคัญอันดับหนึ่งของประเทศ และเพื่อสร้างกลไกให้นโยบายสามารถขับเคลื่อนไปตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ชาติ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคและรัฐบาลจึงมีมติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้าในยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ค.ศ.2016-2020) โดยเฉพาะในส่วนของกระทรวงพลังงานและบ่อแร่ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาด้านพลังงาน 6 ด้านคือ 1) เพื่อสามารถรองรับการพัฒนาประเทศ 2) มุ่งพัฒนาและขยายการใช้พลังงานน้ำ 3) ส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบสายส่งไฟฟ้าในขอบเขตทั่วประเทศและต่างประเทศ 4) พัฒนาอย่างเหมาะสมรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านสิ่งแวดล้อม 5) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรแร่ธาตุอย่างมีประสิทธิภาพและพลังงานทางเลือก และ 6) สร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการ ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดเจนว่า สังคมนิยมลาวมีสูตรที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน นั่นก็คือการใช้อำนาจรัฐเข้ามาบริหารจัดการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างเขื่อนเพื่อให้เกิดอำนาจของพลังน้ำนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้วจะพบว่า แม้ สปป.ลาว จะยังให้ความสำคัญกับการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำโดยการสร้างเขื่อนต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ก็พบว่า เริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านพลังงานของรัฐบาลจากการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำสู่การ

พัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น

3. ผลการวิจัยทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ในระยะเริ่มแรกนั้น ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“นโยบายและยุทธศาสตร์แม่นยำยังบั่นทอนเข้าใจ เขามาสำรวจก็บอกว่าเขื่อนจะมาตั้งอยู่ตรงนี้” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์: 2019) “ที่รัฐบาลจะสร้างพลังงานเป็นหม้อไฟอาเซียน ยังไม่เข้าใจ หากเป็นทุกวันนี้คือจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากว่าประชาชนยังไม่เข้าใจ” “ไม่เข้าใจมากนักเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล แต่ก็ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ระหว่างที่มีการสำรวจผลกระทบในโครงการสร้างเขื่อน” และการชดเชยผลกระทบ ร่วมกับโครงการไปรังวัดที่ดิน ไร่สวน ผลปลูก และผลกระทบอื่นๆ หลังการสำรวจก็ไต่ขยันทงเอกสารจากนายบ้าน” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์; 2019)

“เข้าใจอยู่แต่ไม่มาก รู้แต่เพียงว่าการขายไฟฟ้าจะเป็นรายได้มาพัฒนาบ้านเมือง นายบ้านจะเป็นผู้มาเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนเข้าใจ” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์: 2019)

ขณะที่ชาวบ้านบางรายเคยเข้าร่วมกิจกรรมขั้นตอนของสำรวจข้อมูลผลกระทบจากเขื่อนในช่วงก่อนจะมีการสร้างเขื่อน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “เข้าใจอยู่บ้าง แต่ไม่มาก ตนเคยเข้าร่วมในการเก็บค่าข้อมูลพื้นที่การผลิตของประชาชนที่ถูกผลกระทบ” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์ ; 2019)

ผู้ที่นำข่าวสารเข้ามาในชุมชนคือนายบ้าน ซึ่งเข้าไปรับนโยบายจากเมืองแล้วนำกลับมาบอกเล่าให้ประชาชนในปกครองได้รับรู้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ได้รับแจ้งการจากเบื้องบน เชิญประชาชนมาประชุมเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจว่าจะมีการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าในเขตนี้ เจ้าของโครงการก็เข้ามาสำรวจความเป็นไปได้ ส่วนภาครัฐจะแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบสมทบกับโครงการ นายบ้านเข้าร่วมในกาชดเชย สำรวจเนื้อที่ของประชาชนหากถูกรอคร้วไต่ก็เอาครอคร้วนั้นไปลงลายมือชื่อรับรองเป็นหลักฐาน” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์: 2019)

“เข้าร่วมนำนายบ้าน สมาชิกแม่ยิงบ้าน และองค์การปกครองบ้านเปิดกองประชุม เชิญประชาชนแต่ละครอบครัวเข้าร่วมประชุมให้ประชาชนรับรู้ว่าจะมีการสร้างเขื่อนในขอบเขตพื้นที่หมู่บ้าน” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์; 2019)

“ถามว่ามีประสบการณ์ในการสร้างเขื่อนใหม่ บอกว่าไม่มีดอก เคยแต่ทำสวนกาแฟ ปลูกผัก เลี้ยงหมูพอได้ขาย เห็นจะมีโครงการเซเปียน-เซิน้าน้อย แต่ตัวเองไม่รู้จัก” (คำแดง ชันลัक्षा, สัมภาษณ์ ; 2019)

ภายหลังจากที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านนายบ้านซึ่งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่นแล้ว ทักษะของประชาชนในขณะนั้นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้า ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เห็นดี แต่ควรมีการศึกษาให้ละเอียด กำหนดสถานที่ที่จะสร้างเขื่อนให้ชัดเจน ไม่ใช่ว่าที่ตรงไหนมีน้ำไหลก็จะสร้างเขื่อนทันที เพราะสร้างเขื่อนแล้วมันกระทบที่ทำมาหากินของประชาชน” (เวียงสะหวัน, สัมภาษณ์; 2019)

แต่สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดพื้นที่สีเขียว ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ “หากจะปรับเปลี่ยนประเทศให้เป็นประเทศสีเขียวยังไม่เข้าใจ อยากให้นักวิชาการลงมาประจำที่หมู่บ้านเพื่อคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์ : 2019)

ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนรับรู้ถึงโครงการ มีหลายรูปแบบ เช่น ใช้วิธีการผ่านเครื่องขยายเสียงของหมู่บ้าน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “นายบ้านเปิดโทรโข่งประกาศบอกมีเรื่องจะแจ้งให้ทราบ บอกแต่ละครอบครัวมาประชุมอยู่สโมสรหมู่บ้าน ให้แต่ละจุดไปบอกอยู่รวมก็ยาก ประชาชนส่วนมากอยู่ตามสวนหรือไร่นา ต้องให้หัวหน้าแต่ละจุดไปเที่ยวเดินบอก ยิ่งช่วงหน้าเก็บเกี่ยวกาแฟยิ่งตามตัวกันยาก” (สมเพ็ด, สัมภาษณ์ : 2019)

ตัวละครหลัก (Actors) ในการให้ข้อมูลสื่อสารกับชาวบ้านคือนายบ้าน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“อยู่ที่นายบ้านเพิ่งได้ร่วมประชุมเผยแพร่ให้ฟัง แต่ไม่รู้และไม่เข้าใจว่าหม้อไฟอาเซียน เป็นอย่างไร” (นาง ปา, สัมภาษณ์; 2019)

“นายบ้านรวมประชาชนอยู่ที่สโมสรบ้านที่โครงการปลูกสร้างให้ มีข่าวแจ้งหรือเรียกประชุมอะไรก็รวมกันอยู่ตรงนั้น เรียกประชาชนมาเพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายปกครอง เวลานั้นนายบ้านกลับจากประชุมในเมือง ก็รวมประชาชนในหมู่บ้านเพื่อบอกเล่าให้ฟัง ถ้าเบื่องบจะลงมาเผยแพร่ข้อราชการพวกเขาก็จะบอกว่าวันใดจะลงมา ก็จะกำหนดนัดหมายประชาชนแต่ละครอบครัวให้มารวมกันแล้วพูดใส่โทรโข่ง เล่าถึงการก่อสร้างเขื่อน เวลาเจ้าหน้าที่โครงการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางเมืองลงมาเอาข้อมูลก็เรียกกระดมรวมตัวประชาชน เพื่อจะได้อธิบายจุดประสงค์ในการก่อสร้างเขื่อนให้ประชาชนได้ทราบ ถ้าประชาชนไม่เข้าใจอันใดเจ้าหน้าที่ก็จะให้ถาม” (คำผอง สุพะไซ, สัมภาษณ์ : 2019)

จากการปรับปรุงแบบการสื่อสารของภาครัฐที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ข้างต้น ทำให้ประชาชนในพื้นที่จำนวนหนึ่งมองว่าโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าคือสัญลักษณ์ของการพัฒนา ซึ่งจะนำมาซึ่งความเจริญมาให้บ้านเมือง ชุมชน หมู่บ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวก จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะดีขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ด้านดีคือทำให้พ่อแม่พี่น้อง ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตดีขึ้น มีเส้นทาง การทำมาหากิน ชีวิตของประชาชนได้รับการปรับปรุง ผู้พัฒนาโครงการได้ให้พันธุ์พืชและสัตว์ เพื่อการปลูกและเลี้ยง มีฝ่ายวิชาการลงไปแนะนำในการปลูกการเลี้ยง” (คำผอง สุพะไซ อายุ 40 ปี นายบ้านพ่อเงิน เมืองเล่างาม, สัมภาษณ์: 2019)

ประชาชนส่วนหนึ่งจึงเห็นดีกับนโยบายหม้อไฟแห่งอาเซียน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เห็นดี ให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน” (คำแดง ชันลัษณา, สัมภาษณ์: 2019)

“ได้เส้นทางเบตง (คอนกรีต-ผู้ศึกษา) ในบ้าน ไฟฟ้า น้ำประปา ลูกได้เรียนสะดวกสบาย เทียบกับอยู่บ้านเก่าเห็นว่าดีขึ้นกว่าเดิมมาก โครงการได้มาส่งเสริมการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ อยากให้เพื่อนำพาประชาชนทำ ปลูกนั้น เลี้ยงนี้ เพราะประชาชนทำเองมันไม่ได้เพราะประชาชน ไม่มีความรู้ ทำเสร็จแล้วหาที่ขายยาก ที่เดียวที่ไปขายคือตลาดห้วยกอง ใครไปขายเลยขายไม่ได้ ถ้าเจ้านายไม่พาทำอย่างจริงจัง ก็ยากที่จะหลุดพ้นความยากจน การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าเห็นว่ามีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน” (แก้วสี ลีสะหวัด, สัมภาษณ์: 2019)

จากผลการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า ทศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ในระยะแรกนั้นประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ทำให้รู้สึกกังวล หากแต่ต่อมามีหน่วยงานของรัฐได้ปรับปรุงแบบการสื่อสาร จึงทำให้ทัศนคติของประชาชนในพื้นที่เริ่มให้การยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากทั้งปัจจัยภายในและ

ปัจจัยภายนอก ในส่วนของปัจจัยภายในนั้นก็คือ ยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการให้ สปป.ลาว หลุดพ้นจากความยากจนหรือความด้อยพัฒนา โดยการเน้นพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมทันสมัย มุ่งขจัดความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำคือที่มาของรายได้หลักที่นำมาพัฒนาประเทศ สปป.ลาวจึงทุ่มอย่างเต็มตัวในการสร้างเขื่อนภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” และยุทธศาสตร์ดังกล่าวก็สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศทั้งระยะกลางและระยะยาวที่มีอยู่ 3 แผนคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (ปี 2016-2020) กลยุทธ์พัฒนา 10 ปี (ปี 2016-2025) และวิสัยทัศน์ 2030 (Vision 2030) หรือที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์มูทะลุ” หรือ “ยุทธศาสตร์เชิงรุก” ทั้งนี้เพื่อเปลี่ยนจากประเทศ “Land Locked” เป็นประเทศ “Land Linked” ทั้ง 3 แผนนั้นมีเป้าหมายตรงกันคือ ต้องการให้ประเทศลาวหลุดพ้นจากการเป็นประเทศพัฒนาน้อยที่สุด

ผลการศึกษาข้างต้นนั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของ เณศรา สุขพานิช (2560: 177) ที่ระบุว่า สปป. ลาว พยายามดำเนินนโยบายให้เปลี่ยนจากประเทศที่เสียเปรียบจากการที่ไม่มีทางออกทะเล (landlocked) ไปสู่ความได้เปรียบของประเทศในฐานะที่มีแผ่นดินเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ (land-linked) โดย สปป. ลาวมีชายแดนติดกับประเทศไทย เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และจีน โดยที่ประเทศนอกภูมิภาคสามารถเข้าสู่ตลาดในภูมิภาคผ่าน สปป. ลาวได้ รวมถึงให้ สปป. ลาวเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานการผลิตของโลก ส่วนมากเป็นการกระจายจากฐานการผลิตในประเทศไทย โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวันเซโน (Savan-Seno Special Economic Zone) เขตเศรษฐกิจพิเศษของ สปป. ลาว ที่แขวงสะหวันนะเขต ทางตอนใต้ของ สปป. ลาว สามารถดึงดูดการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมทั้งจากยุโรป อเมริกาเหนือ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ รัฐบาลของ สปป. ลาว ยังมีเป้าหมายในการเพิ่มการส่งออกในภาคเกษตร หัตถอุตสาหกรรม และไฟฟ้า สำหรับประเทศเพื่อนบ้านที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การเป็น “แบตเตอรี่แห่งอาเซียน” (Battery of ASEAN) มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น แม้ สปป.ลาว จะยังให้ความสำคัญกับการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำโดยการสร้างเขื่อนต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ก็พบว่า สปป.ลาว เริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตด้านพลังงานของรัฐบาลจากการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำสู่การ

พัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น

การที่ สปป.ลาว ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก เท่ากับพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำนั้น เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก เพราะการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำนั้นใช้ต้นทุนต่ำ สอดคล้องกับงานศึกษาของ บัณฑิต พุ่งธรรมสาร และคณะ (2552: 1) ที่ระบุว่า การลงทุนด้านพลังงานหมุนเวียนส่วนมาก ยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงหลายประการ โดยเฉพาะด้านต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ตลาดรองรับมีขนาดจำกัด มีการแข่งขันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นแหล่งพลังงานหมุนเวียน ขาดผู้ประกอบการและผู้ใช้งานพลังงานหมุนเวียน ความคุ้นเคยและความชำนาญในเทคโนโลยีและการลงทุนที่เกี่ยวข้อง ขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านพลังงานหมุนเวียนในประเทศยังต่ำมาก และมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่ชัดเจน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติของประชาชนใน 4 แขวงภาคใต้ที่มีต่อยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น ในระยะแรกนั้นประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การเป็น “หม้อไฟแห่งอาเซียน” เป็นเพียงการรับรู้ว่ามีโครงการสร้างเขื่อนจะเกิดขึ้นในชุมชน ทำให้รู้สึกกังวล หากแต่ต่อมาหน่วยงานของรัฐได้ปรับรูปแบบการสื่อสาร จึงทำให้ทัศนคติของประชาชนในพื้นที่เริ่มให้การยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งก็ตาม

จากผลการศึกษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารได้ถูกนำมาใช้เป็นทั้งตัวชี้วัด (indicator) และเป็นเครื่องมือ (tool) ของการพัฒนาของรัฐบาล สปป.ลาวในการนำเสนอยุทธศาสตร์ด้านพลังงานต่อภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในระดับรากหญ้า โดยกระบวนการทัศนคติของการพัฒนาคือ การทำประเทศให้ทันสมัย (Modernistic Paradigm) ที่มีภาครัฐเป็นผู้นำการพัฒนา ส่วนกระบวนการทัศนคติด้านการสื่อสารก็คือ แบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสารเพื่อการโน้มน้าว (Transmission Model) ที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (one-way communication) และเน้นการใช้สื่อมวลชนสมัยใหม่เป็นหลัก แต่การใช้รูปแบบการสื่อสารดังกล่าวในระยะแรกนั้น ก็ไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ รัฐบาลจึงเน้นการสื่อสารผ่านนายบ้านซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐระดับล่างสุดแทนการให้ตัวแทนของรัฐระดับบนทำการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่โดยตรง ซึ่งถือว่าเป็น

การสื่อสารที่เน้นภาคประชาสังคม เป็นการสื่อสารที่เน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (shared meaning) ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการยอมรับยุทธศาสตร์ด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาลมากขึ้น ผลการศึกษาข้างต้น สอดคล้องกับงานศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ที่พบว่า สื่อประเภทที่มีคุณภาพการอย่างสูงส่งต่อการพัฒนาชนบทนั้น ก็คือ สื่อที่เป็นมนุษย์ด้วยกันเอง ที่เรียกว่า “สื่อบุคคล” เช่น พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ศิลปินพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน ฯลฯ และงานศึกษาของ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2547) ที่ทำการศึกษาสื่อบุคคลที่เป็น “ประธานชุมชน” อันเป็นตำแหน่งที่เข้ามาแทนที่ตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยการปกครองจากหมู่บ้านในชนบทเป็นชุมชนเมือง/เขตเทศบาล และเนื่องจากหน่วยงานรัฐ เช่น เทศบาลต้องการที่จะให้ประชาชนในเขตชุมชนมีการ “พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง” โดยที่หน่วยงานรัฐเล่นบทบาทเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น ดังนั้นจึงมอบหมายให้ “ประธานชุมชน” ทำหน้าที่เป็น “ตัวสื่อกลาง/ผู้ประสานงาน” ระหว่างชุมชนกับเทศบาล ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าความตั้งใจของหน่วยงานรัฐเช่นเทศบาลจะมุ่งหมายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยมีประธานชุมชนเป็นกลไกหนึ่ง แต่งานวิจัยก็ได้พบว่า เนื่องจากการขาดการชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ตรงกัน (Shared meaning) ดังนั้น การรับรู้ตำแหน่งที่ตั้งขึ้นมาใหม่นี้ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ จึงไปคนละทิศละทาง เมื่อเริ่มตั้งแต่ “ความเข้าใจไม่ตรงกันเสียแล้ว” การทำงานร่วมกันซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปก็คงยากที่จะราบรื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การดำเนินนโยบายที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบทางสังคม จะต้องมีการประเมินการดำเนินงานที่โปร่งใส คือ การให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ โดยรอบ มีการเปิดเผยข้อมูลต่อชุมชนและต่อสาธารณชนเพื่อการทำความเข้าใจและตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมา มีดำเนินการให้มีความชัดเจน โปร่งใสเพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมา ที่สำคัญ บทเรียนของเซเปียน-เซิน้าน้อยที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ ต้องตระหนักและจัดการมิให้ปัญหาเกิดขึ้นอีก

1.2 โครงการพัฒนาใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใส เช่น (1) เปิดเผยแผนแม่บทและการศึกษาความเหมาะสมทุกขั้นตอนของโครงการแก่ประชาชนและชุมชน (2) เปิดเผยขอบเขตของโครงการและรายละเอียดที่จะเกี่ยวข้องกับชุมชนเช่น ขอบเขต แผนการดำเนินการ งบประมาณการก่อสร้าง เป็นต้น (3) จัดให้มี

กระบวนการประชาพิจารณ์ขึ้นเป็นระยะๆ เช่น ก่อนการดำเนินงานต่อ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง (4) ถ้ามีผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต้องมีการชดเชยอย่างเป็นธรรม เพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดความชอบธรรมและการยอมรับจากชุมชน และผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นก็จะตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

1.3. ข้อเสนอจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การพัฒนาท่าแรงบ่มซวนของเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขตภาคใต้ของลาวที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน (SDGs) ณ นครปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2019 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องท่าแรงบ่มซวนและแนวทางการพัฒนาท่าแรงบ่มซวนในพื้นที่ 4 แขวงในเขตภาคใต้ของลาว ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อนโยบายการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำของลาวว่า ในการสร้างเขื่อนไฟฟ้าต้องเอาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนมาเชื่อมโยงกับแนวคิดการบริหารจัดการน้ำ (Water Governance) หมายความว่า คุณภาพชีวิตที่ดีต้องมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี แต่การบริหารจัดการน้ำที่ดีนั้นจะต้องดำเนินการในรูปแบบใดระหว่าง ภาครัฐเป็นผู้บริหารจัดการฝ่ายเดียว มอบให้ประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการโดยถือเอาฮีดคองประเพณี หรือ ภาครัฐและชุมชนร่วมกันบริหารจัดการน้ำ ซึ่งทางเลือกหลังนี้น่าจะเหมาะสมที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรมีการศึกษาวิธีบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจัดแนวทางใหม่อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางสังคมต่อการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่. (2016). ยุทธศาสตร์การพัฒนาพลังงานครั้งที่ 8. สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว : กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่.

———. (2017). กรมนโยบายแผนพลังงาน. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : กระทรวงพลังงานและเหมืองแร่.

- กระทรวงแผนงานและการลงทุน. (2011). **ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2011-2015)**. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: แผนกแผนงานและการลงทุน.
- . (2016). **ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2016-2020)**. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: แผนกแผนงานและการลงทุน.
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2558). “อาเซียน เพาเวอร์ กริด.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.aseanhai.net/ewt_news.php?nid=4421&filename=index สืบค้น 19 พฤษภาคม 2562.
- มณีรัตน์ การรักษ์. (2558, มกราคม - เมษายน). “การพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาตลาดการค้าชายแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์.” **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 5(1) : 35-43.
- สุนทรตรา จันทบุรี. (2559). “โอกาสและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจนำเข้าของไทย.” **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 36(1): 129-148.
- ASEAN. (2011). “ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015.” [On-line] available :http://asean.org/?static_post=asean-tourism-strategic-plan-2011-2015-2 Retrieved June 11, 2019

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- บัววัน สีสมพอน. (2019, กุมภาพันธ์ 10). รองหัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์.
- สุลีสัก เดดพะจัน. (2019, กุมภาพันธ์ 5). รองหัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงอัตตะปือ. สัมภาษณ์.
- คำสอน กอนเยอ. (2019, กุมภาพันธ์ 16). เจ้าเมืองท่าแตง แขวงเซกอง. สัมภาษณ์.
- บุนเต้า สะแหวงสุก. (2019, กุมภาพันธ์ 10). รองหัวหน้าห้องการเมืองสนามชัยแขวงอัตตะปือ. สัมภาษณ์.
- สมสัก วิจัก. (2019, มกราคม 26). หัวหน้าห้องว่าการปกครองเมืองสาละวันแขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.
- สำลี แก่นมะลี. (2019, มกราคม 27). เจ้าเมืองมุนละปาโมก. สัมภาษณ์.
- โพโซ. (2019, กุมภาพันธ์ 2). รองหัวหน้าแผนกพลังงานและบ่อแร่ แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.
- พอนปะเส็ด วงสาดตา. (2019, กุมภาพันธ์ 3). รองหัวหน้าเขื่อนไฟฟ้าเซเส็จ 3. สัมภาษณ์.
- ปอ. สะไหม โททิสาน. (2019, มกราคม 26). หัวหน้าห้องว่าการปกครองแขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

- แก้วสี ลีสะหวัด. (2019, มกราคม 19). หัวหน้าแผนกพลังงานและบ่อแร่ แขวงจำปาศักดิ์. สัมภาษณ์.
สมเพ็ด. (2019, มกราคม 20). นายบ้านเซนน้อย. สัมภาษณ์.
คำผอง สุพะไซ. (2019, มกราคม 20). นายบ้านพ้อเข้ม เมืองเล่างาม. สัมภาษณ์.
เวียงสะหวັນ. (2019, มกราคม 21). รองนายบ้านบ้านใหม่ เมืองท่าแตง. สัมภาษณ์.
คำแดง ชั้นลัทธิ. (2019, มกราคม 20). ประชาชนบ้านห้วยซอย เมืองปากซอ แขวงจำปาสัก.
สัมภาษณ์.
ปา. (2019, มกราคม 20). สหพันธ์แม่ยิงบ้านพ้อเข้ม เมืองเล่างามขวงสาละวัน. สัมภาษณ์.

Translated Thai References

- Khaemmanee, T. (2001). **Research report on school process development: Multi-case study.** Bangkok : Faculty of Education Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- . (2009). **Teaching science: knowledge for effective learning process management.** 9th Ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Office of Educational Management Innovation Development (2008). **Guidelines for operation, participation Educational Management.** Bangkok : The Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Limited. [In Thai]
- Watthanawong, S. (2012). **Psychology for adult training.** Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

